

Een effectieve donormailing: vooral personen tussen de 45 en 49 jaar

1 maart 2007

Conclusies

De overheid heeft het voornemen geformuleerd om aan ongeveer 800.000 Nederlanders die niet in het donorregister zijn geregistreerd een uitnodiging te sturen om zich alsnog te laten registreren. De bevolkingsgroep in de leeftijd van 45 tot 49 jaar lijkt de meest voor de hand liggende groep om een mailing van het donatieformulier aan te richten, gevolgd door de leeftijdscategorie 50-54 jaar.

Deze conclusie is gebaseerd op drie verschillende gegevens. Allereerst op gegevens over de bereidheid voor mensen, die zich niet hebben geregistreerd als donor, om zich alsnog te laten registreren. Deze bereidheid is voor de leeftijdscategorieën 25-65 ongeveer gelijk, om daarna af te nemen. Daarnaast blijken donoren vooral voort te komen uit de leeftijdscategorie 45-59 jaar, met als hoogste de categorie 45-49 jaar, gevolgd door de categorie 50-54 jaar. Tenslotte blijkt uit cijfers van het donorregister dat in de leeftijdscategorie 45-49 jaar bijna 800.000 niet geregistreerden voorkomen.

Er speelt ook nog een andere overweging: de duur van het effect. Het effect zal langduriger zijn als een relatief jonge groep wordt aangeschreven vergeleken met een oudere groep. Het effect van een mailing in de leeftijdscategorie 45-49 jaar zal een duur hebben van ongeveer 15 jaar. Na die periode zullen de geregistreerden uit deze leeftijdsgroep een leeftijd bereiken waarin minder vaak tot orgaandonatie wordt overgegaan.

Achtergrond vraagstelling

Een van de aanbevelingen, die in de tweede evaluatie van de wet op de orgaandonatie werd gedaan, is mensen vaker te confronteren met de vraag of zij zich willen registreren als potentiële donor (Friele et al., 2004). Eerder bleek dat een algemene herinneringsmailing naar de gehele bevolking aanzienlijke kosten met zich mee zou brengen en dat het effect gering zou zijn (Delhij et al., 2001). Daarom bestaat nu bij de overheid het voornemen om een selecte doelgroep niet geregistreerden (800.000 personen) nogmaals aan te schrijven om zich als donor te laten registreren. Daarbij worden doelgroepen onderscheiden aan de hand van administratief eenvoudig te hanteren criteria, met name leeftijdsklassen. Doel van een dergelijke aanschrijving is die doelgroepen aan te schrijven waarvan een hoge respons verwacht mag worden en waarvan de kans dat personen uit die groepen ook donor worden het grootst is (let wel: de kans dat iemand orgaandonor wordt is erg klein). De concrete vraagstelling van deze factsheet is dan ook: *“Aan welke 800.000 Nederlanders moet een brief worden gestuurd om het effect van deze maatregel zo groot mogelijk te doen zijn?”*

Uitwerking van de vraagstelling

Het aanschrijven van 800.000 Nederlanders heeft twee beoogde effecten:

1. een toename van het aantal mensen dat met een toestemming tot orgaandonatie in het donorregister staat en vervolgens;
2. een toename van het aantal donoren.

Het eerste effect is het meest direct en wordt bepaald door de geneigdheid van de aangeschrevenen om zich alsnog als donor te laten registreren in het donorregister. Een

toename van het aantal toestemmingen in het donorregister zal op zijn beurt weer leiden tot een toename van het aantal donoren. Dit is natuurlijk afhankelijk van de vraag of iemand inderdaad komt te overlijden aan een oorzaak waardoor hij of zij in aanmerking komt voor orgaandonatie. In deze factsheet noemen we dit de relevante mortaliteit. Het effect zal maximaal zijn als de relevante mortaliteit in de aangeschreven groep relatief hoog is. Daarnaast speelt nog een andere overweging: de duur van het effect. Het effect zal langduriger zijn als een relatief jonge groep wordt aangeschreven vergeleken met een oudere groep.

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden is het dus allereerst nodig om inzicht te krijgen in de leeftijdsspecifieke geneigdheid zich alsnog als donor te laten registreren. Daarnaast is leeftijdsspecifieke informatie over de relevante mortaliteit nodig. De combinatie van deze twee cijfers per leeftijdscategorie geeft inzicht in de vraag in welke leeftijdscategorie de effecten het grootst zullen zijn. Tenslotte is het relevant om te weten hoeveel mensen in specifieke leeftijdsgroepen nog niet geregistreerd staan, om daarmee de grootte van de potentiële doelgroep te kunnen vaststellen.

Methode

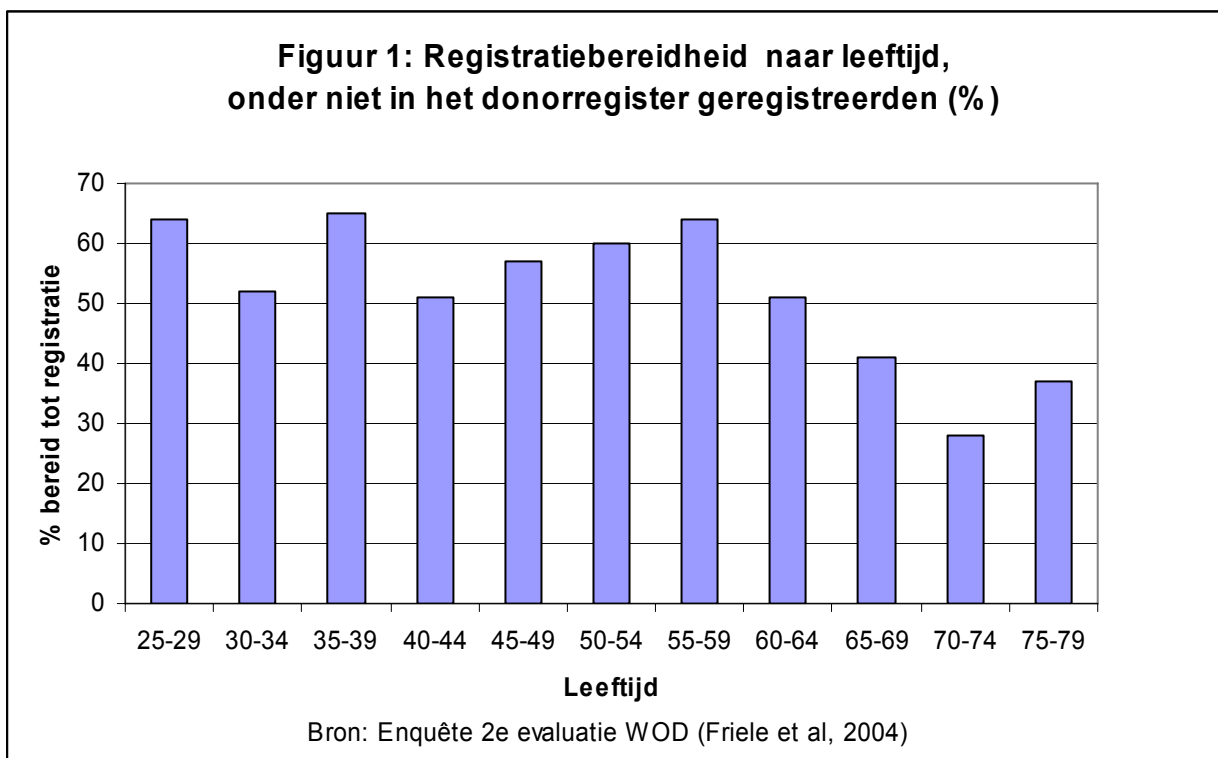
Deze factsheet is gebaseerd op reeds beschikbare gegevens. Bronnen zijn de registraties van de Nederlandse Transplantatie Stichting, het Donorregister, het Centraal Bureau voor de Statistiek en de 2^e evaluatie van de Wet op de Orgaandonatie. Uit deze bronnen zijn gegevens over drie grootheden verkregen:

1. De registratiebereidheid naar leeftijdsklasse
2. De leeftijdsspecifieke relevante mortaliteit
3. Het aantal niet geregistreerden in de verschillende leeftijdsklassen

1. Registratiebereidheid

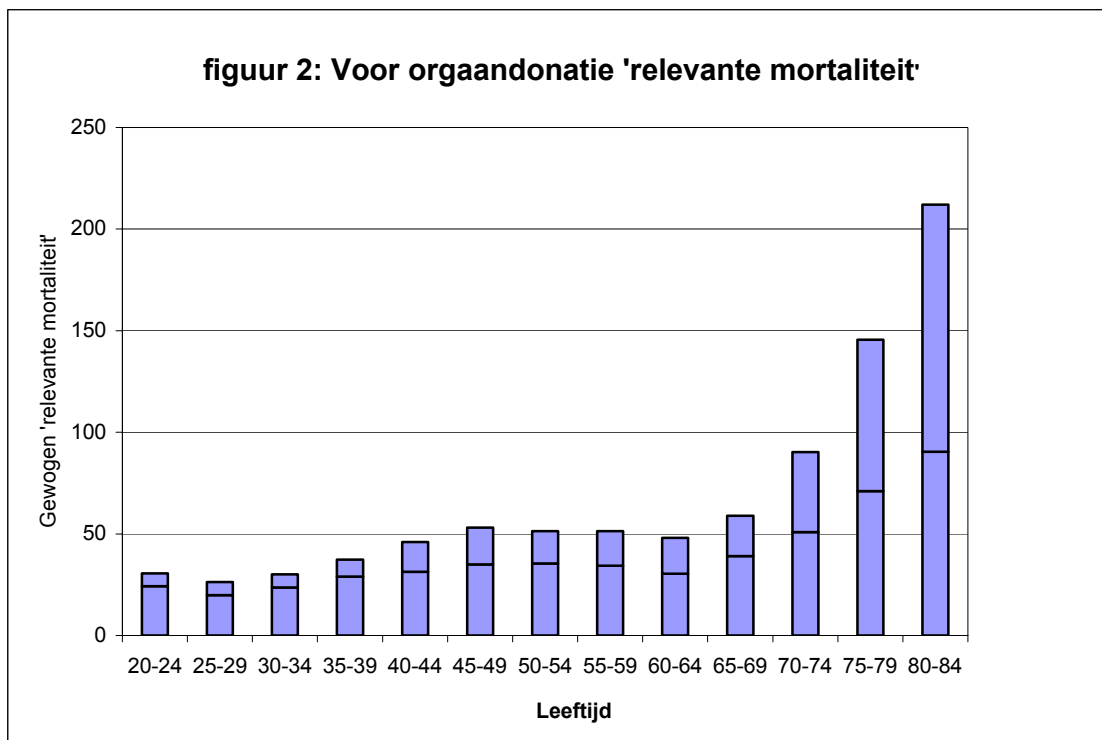
Om inzicht te krijgen in de leeftijdsspecifieke registratiebereidheid is het aantal beschikbare bronnen beperkt en kennen die bronnen op hun beurt weer grote beperkingen. Twee bronnen liggen voor de hand. Allereerst zou gebruik gemaakt kunnen worden van de gegevens die werden verzameld bij de evaluatie van de proef die eind 2005 werd uitgevoerd in een aantal Nederlandse gemeentes, waar mensen die een reisdocument aanvroegen werd gevraagd of zij zich alsnog wilden registreren in het donorregister (Perenboom & Davidse, 2006). Het voordeel van deze bron zou zijn dat het hier om feitelijk gedrag gaat en niet om gerapporteerde intenties tot gedrag. Deze bron kan evenwel niet worden gebruikt omdat ons geen cijfers bekend zijn van de leeftijdsverdeling van degenen aan wie het verzoek tot registratie is gedaan. Daarom is uitgeweken naar een andere bron. In het kader van de tweede evaluatie op van de wet op de orgaandonatie is onderzoek gedaan onder mensen die aangaven niet geregistreerd te staan in het donorregister (Friele et al., 2004; hoofdstuk 4). Aan hen is gevraagd of zij ertoe aangezet zouden kunnen worden om alsnog een keuze te laten registreren. In totaal gaat het om 305 respondenten.

In onderstaande figuur tabel is per leeftijdscategorie aangegeven welke percentage zegt te denken er toe aangezet te kunnen worden om zich alsnog te laten registreren in het donorregister. Deze cijfers moeten met enige terughoudendheid worden gebruikt. Het gaat immers om de respons van 305 mensen verdeeld over 13 categorieën, wat een gemiddelde van 24 respondenten per leeftijdscategorie is en het gaat om het antwoord van mensen op een vraag of ze bereid zouden zijn tot registreren en niet om hun feitelijke gedrag. De gegevens laten zien dat ruim de helft van de mensen tussen de 25 – 65 jaar die zich nog niet heeft laten registreren aangeeft hier wellicht toe aangezet te kunnen worden. Boven de 65 jaar is dit percentage lager. Op grond van deze gegevens lijkt het veilig om te concluderen dat ouderen boven de 65 minder geneigd zullen zijn zich als donor te laten registreren.

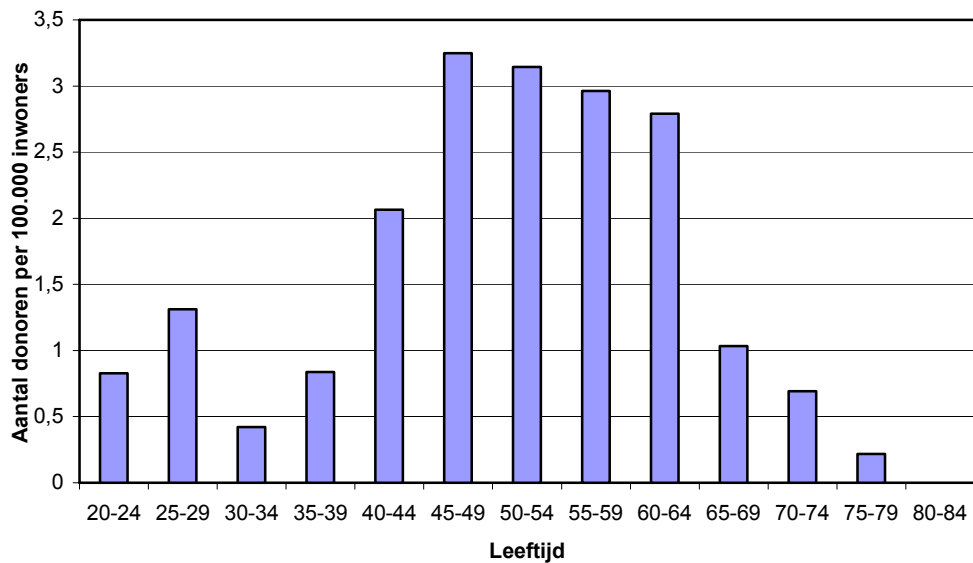
2. Relevante Mortaliteit

Het aantal mensen dat in een ziekenhuis aan een CVA of een (verkeers-)ongeluk overlijdt is over het algemeen een goede voorspeller van het aantal donoren (Friele et al, 2006). Daarom ligt het voor de hand om de relevante mortaliteit te berekenen aan de hand van de mortaliteitscijfers voor CVA en (verkeers-)ongevallen in Nederland. Uit eerder onderzoek is ook bekend dat mensen die overlijden aan een CVA een kleinere kans hebben om donor te worden dan mensen die overlijden aan een ongeluk. Dit betekent dat voor iedere 100 mensen die overlijden aan een CVA er minder donor worden dan voor iedere 100 mensen die overlijden aan een (verkeers-)ongeval. Van iedere 100 mensen die overlijden in een Nederlands ziekenhuis aan een CVA worden er 5 donor. Voor (verkeers-)ongevallen ligt dit op 17 (Friele et al., 2006).. Voor het bereken van de relevante mortaliteit worden in onderstaande tabel de mortaliteitscijfers daarom met respectievelijk de factoren 0,05 (CVA) en 0,17 (voor ongevallen) vermenigvuldig, zodat een gewogen resultaat ontstaat. In tabel 1 (bijlage) en figuur 2 zijn de resultaten van de registraties en de bewerking te vinden.

Deze benadering heeft twee beperkingen. Allereerst is het zo dat niet iedereen in een ziekenhuis overlijdt. Echter ons zijn geen gegevens bekend over de vraag hoe dit precies zit en met name over de vraag of er verschillen zijn tussen leeftijdscategorieën. Daarom laten we deze factor buiten beschouwing. Een andere beperking ligt in het feit dat oudere overledenen minder snel als donor kunnen optreden dan jongere overledenen omdat bij ouderen de kans op contra-indicaties voor donatie groter zijn dan voor jongeren. Dit fenomeen wordt zichtbaar in figuur 3.

Figuur 3. Aantal donoren in Nederland per 100.000 inwoners (2004)

Bron: Nederlandse Transplantatie Stichting

Uit deze figuur blijkt dat het aantal donoren vanaf 65 fors afneemt, in tegenstelling tot de 'relevante' mortaliteit (figuur 2). Dit betekent dat de 'relevante mortaliteit' zoals die berekend is op grond van de mortaliteit aan een CVA en een (verkeers)ongeval niet voor iedere leeftijdsgroep even relevant is. Deze constatering betekent dat vooral nader gezocht moet worden naar de meest geschikte groep onder de 65 jaar.

De overeenkomst tussen beide figuren (2 en 3) ligt in de observatie dat de leeftijdscategorieën 45-59 een iets hogere mortaliteit en de hoogste donatiecijfers kennen. Het hoogste aantal donoren per 100.000 inwoners vinden we in de leeftijdscategorie 45-49, gevolgd door de leeftijdscategorie 50-54.

3. Het aantal niet geregistreerden

Ten slotte resteert de vraag hoeveel niet geregistreerden zich in de verschillende leeftijdscategorieën tot 65 jaar bevinden. In tabel 2 worden cijfers weergegeven van de bevolking, het aantal geregistreerden in het donorregister en het aantal niet-geregistreerden.

Tabel 2 Gegevens over de bevolkingsgrootte en het registratiegedrag voor donatie in specifieke leeftijdscategorieën en uitgesplitst naar geslacht (tussen de 20 en 65 jaar)

<i>Leeftijdscategorieën</i>	<i>Bevolking in 2004*</i>	<i>Aantal geregistreerden in 2004**</i>	<i>Aantal niet geregistreerden in 2004**</i>
20-24 jaar	967.000	319.031	647.969
25-29 jaar	991.000	346.307	644.693
30-34 jaar	1.190.000	432.968	757.032
35-39 jaar	1.313.000	498.571	814.429
40-44 jaar	1.307.000	479.809	827.191
45-49 jaar	1.201.000	434.935	766.065
50-54 jaar	1.113.000	409.695	703.305
55-59 jaar	1.114.000	405.534	708.466
60-64 jaar	824.000	294.962	529.038

Bronnen:

* CBS statistisch jaarboek 2005 (peildatum 01-01-2005)

** Donorregister 2006 (peildatum 31-12-2004)

De 5-jaars leeftijdsklassen tussen de 45-49 en 50-54 bevatten 766.065 respectievelijk 703.305 niet geregistreerden.

Literatuur

Delhij F, Kalverda M, Castenmiller P. Onderzoek herinneringsmailing donorregistratie. Den Haag: SGBO, 2001.

Friele RD, Gevers JKM, Coppens R, Janssen AJGM, Brouwer W, Marquet RL. Tweede evaluatie van de wet op de orgaandonatie. Den Haag: ZonMW, 2004.

Friele RD, Coppens R, Marquet RL, Gevers JKM. Explaining Differences Between Hospitals in Number of Organ Donors. American Journal of Transplantation 2006, pp.539-543.

Perenboom RJM, Davidse W. Beoordeling proef donorregistratie bij gemeenten. Leiden: TNO Kwaliteit van leven, 2006.

Bijlage

Tabel 1 De voor orgaandonatie relevante mortaliteitscijfers in 2004 (in aantallen)

Leeftijdscategorieën	Mortaliteit ongelukken		Mortaliteit CVA		Gewogen relevante mortaliteit*	
	man	vrouw	man	vrouw	man	vrouw
20-24 jaar	142	37	2	0	24	6
25-29 jaar	115	38	5	1	20	7
30-34 jaar	137	35	7	10	24	6
35-39 jaar	164	45	22	13	29	8
40-44 jaar	174	72	36	49	32	15
45-49 jaar	191	83	51	79	35	18
50-54 jaar	179	74	100	67	35	16
55-59 jaar	163	73	132	94	34	17
60-64 jaar	123	71	191	110	30	18
65-69 jaar	127	60	348	193	39	20
70-74 jaar	135	88	558	490	51	39
75-79 jaar	178	171	817	908	71	74
80-84jaar	251	257	956	1558	90	122

* = 0,05 * mortaliteit CVA + 0,17*mortaliteit ongeluk
Bron: CBS Statline

Deze factsheet is gebaseerd op cijfers van de Nederlandse Transplantatie Stichting, het Donorregister, het Centraal Bureau voor de Statistiek en de Tweede evaluatie van de Wet op de OrgaanDonatie.
Voor meer informatie: Dr. Ir. R.D. Friele, tel. 030 – 27 29 679, e-mail: r.friele@nivel.nl